

La Renaixença fou un moviment cultural en el qual participaren, amb més o menys importància, totes les zones de parla catalana. Els certàmens que es celebraven arreu del Principat hi contribuïren: des dels Jocs Florals de Barcelona als Certàmens Marians de Lleida.

Girona no va quedar al marge del moviment general català, residiren i participaren en els Certàmens de l'Associació Literària gironina, coneguts escriptors. Entre ells Angel Guimerà fou premiat el 1873 per la poesia catalana «La Glòria» i Lluís Apelles Mestres el 1888 per la poesia «A mi Patria».

Al mateix temps escriptors gironins col·laboraren en revistes de Barcelona: «Lo Gay Saber», «La Renaixensa», «La Il·lustració Catalana», «Revista de Ciencias Històriques», «Boletín de la Real Academia de la Historia», «L'Escut de Catalunya», etc...

Cal afegir l'estol d'estudiants gironins que es desplaçaven a Barcelona per tal de finalitzar els seus estudis. Ells paladejaren el sentir i l'ambient cultural del moviment renaixentista. En Joaquim Botet i Sisó, per exemple, formava

El com i el perquè de l'Associació literària i de la «REVISTA de GERONA»

part del cercle estudiantil «El Buen Deseo» junt amb Guimerà, Aldabert, Au'èstia i tants altres seguidors de les ensenyances de Milà i Fontanals i Rubió i Ors. (El mateix Botet, segons Josep Grahit, fou un dels fundadors de «La Renaixensa», i fins i tot la dirigí, per breu temps, quan es convertí en diari polític). El retorn d'aquests estudiants a Girona atjà una curiositat cultural col·lectiva.

No hem d'oblidar, en aquest aspecte, el gran impuls del Romanticisme pel coneixement de les coses pròpies i per la història. Girona ho tenia a l'abast de la mà, tenia un passat recent digne d'ésser cantat. L'entusiasme renaixent mourà la curiositat dels estudiosos que envairan els arxius a la recerca de fonts fidedignes o sortiran a buscar restes i pedres que denotin antiguitat. Els gironins s'enorgulleixen de la seva història i dels avantpassats que heroïcament donaren la vida per defensar la seva ciutat, i miren amb respecte els ja pocs veterans de la guerra de la Independència. El 2 de maig de 1880 té lloc el solemne trasllat de les restes mortals d'Alvarez de Castro. El número de la «Revista de Gerona» corresponent al mes de maig és íntegrament dedicat «Al Invicto Alvarez de Castro, Gobernador de Gerona durante el sitio de 1809».

per M.ª Dolors de Ribot

Tot això crea un ambient, una inquietud, en la burgesia gironina. El seu exponent més immediat seran les tertúlies. Ràpidament creixeran en nombre i importància, des de la dels Canonges a les dels partits polítics, cada tertúlia té el seu racó i a tots els racons surten tertúlies.

L'espontaneïtat d'aquests grups, no vinculats, d'una manera estricta a cap institució existent a la ciutat ens dóna peu per pensar que tot aquest moviment cultural va ésser fruit d'una necessitat col·lectiva, d'una necessitat gairebé inconscient de retrobar les essències culturals que havien estat i encara eren, patrimoni de la burgesia. Aquest inici impulsaria tot el moviment i el faria créixer captant, en el seu desenvolupament, la resta de la burgesia que no havia participat directament en la seva gestació.

Per arribar a comprendre aquest tràfec de la vida gironina, cal fer referència a la «Cova de Can Vinyes». La popularitat va batejar amb aquest nom la tertúlia que sorgia al capvespre a la rerabotiga de la drogueria d'en Narcís Viñas i Serra, al carrer d'Abeuradors, lloc cèntric que enllaçava la Rambla, antigament Plaça de les Cols, amb la Plaça del Vi o de la Constitució. A l'escalf d'aquesta tertúlia, que reunia intel·lectuals i aficionats, gironins i forasters, de pensament o ideologia diferent o contrària s'hi llegien i classificaven els treballs presentats al Certamen Literari de l'Associació, la qual cosa no és d'estranyar si tenim en compte que bastants dels participants a la tertúlia formaven part dels organismes rectors de l'Associació Literària. Anys més tard hi naixeria la «Revista de Girona» i els primers temps en serviria de local per a la Redacció i Administració.

D'aquesta manera queda plantejada la importància que la Cova va tenir en la vida intel·lectual de la ciutat, ja que agrupava la majoria dels responsables de l'Associació Literària, més tard membres capdavanters de la «Revista de Girona». Assenyalarem com a més significatius el Dr. Ametller, Manuel Viñas i Graugés (primer Director de la «Revista»), Enric Claudi Girbal (Director de la «Revista» fins a la seva desaparició), Joan-Baptista Ferrer, Celestí Pujol i Camps, Alfons Gelabert, Joaquim Botet i Sisó, Emili Grahit i Papell, Josep Pascual i Prats, Francesc Vinyes, Narcís Viñas i Serra...

El pas del temps va anar esmoreint la tertúlia fins a la seva desaparició. Els seus, ja pocs, components passarien a engruixir d'altres tertúlies. La llibreria-impremta d'en Pacia Torres, impressor dels volums dels Certàmens de l'Associació, seria una d'elles. El 1894 la drogueria Vinyes passaria a ser propietat del farmacèutic Pérez Xifra, casat amb Mercè filla d'en Narcís Viñas. També a la farmàcia s'hi feia una tertúlia que a primers de segle tindria una notable influència política. Com a nota curiosa recordem que allí un aprenent, estudiant de batxillerat, en Francesc Cambó, preparava i despat-

xava pòcimes i medecines pels vols de l'any 1890.

Ja s'havia donat un primer pas fruit de l'esforç d'una colla de conscients gironins que veien amb tristesa la falta de vida de la seva ciutat en altre temps apersonada i forta. L'endormiscada Girona passaria a una realitat viva amb la creació d'una sèrie d'entitats culturals: «La Sociedad Artística para el fomento de las Bellas Artes», «La Asociación Literaria», la reinstauració de «La Sociedad económica Gerundense de Amigos del País» i de la «Revista de Girona», com a òrgan de difusió de l'esmentada Associació.

El 22 d'agost de 1871 neix «La Sociedad Artística para el fomento de las Bellas Artes». El seu objecte és el foment de les Belles Arts mitjançant l'estudi artístic. Es proposen realitzar exposicions artístiques durant les fires de la ciutat per tal de fomentar l'amor a l'art. Un jurat premiaria els millors artistes. La seva primera junta directiva estaria formada per: Gelabert (president), Botet i Sisó (secretari), Felip Lloret (tresorer), Enric Claudi Girbal (vocal), Joaquim de Berenguer (vocal). Es molt important recordar aquests noms, ja que junt amb d'altres, que a poc a poc aniran sorgint formaran un grup, que mogut per un amor profund a la seva ciutat, intentarà donar-li una nova vida digna del seu passat.

El 5 de novembre de 1871 a la casa senyorial de don Joaquim de Berenguer, del carrer de Ciutadans es féu una vetllada literària. Hi varen participar una quinzena de poetes i aficionats, alguns d'ells premiats en diversos certàmens. Entre ells destaquen els noms d'Ametller, Botet i Sisó, Claudi Girbal, Ferrer, Franquesa, Pujol i Camps, Pellicer i Albert de Quintana. L'Associació Literària trigaria poc a sorgir. Aquesta vetllada en seria el preludi, de la mateixa manera que per a l'Associació Artística ho fou l'exposició de quadres i objectes antics organitzada per la Comissió de Monuments el 1870 amb motiu d'obrir-se al públic el local del museu.

Un mes més tard, el 3 de desembre, es va celebrar la primera reunió preparatòria per la creació formal de l'Associació Literària. Es nomenà una comissió interina constituïda per: Girbal, Botet, Roig, Pellicer, Pujol, Blanch Illa, Quintana, Sitjar, Obradors, Oliva i Diaz per estudiar i més tard formular les bases, segons les quals es regiria l'Associació. Aquestes bases o reglament s'aprobarien el 25 de febrer de 1872. L'Associació Literària seria ja un fet.

La sessió inaugural d'aquesta entitat es celebrà amb gran solemnitat el 23 d'abril del mateix any, en memòria de Cervantes i dedicada a l'il·lustre Milà i Fontanals. El Casino va obrir les seves portes a tot el bo i millor de la societat gironina. Presideix la Junta Directiva, acompanyada per una Comissió de l'Ajuntament i

altres autoritats civils, eclesiàstiques i militars. Contribueix, al millor llluïment de la festa, la banda militar. Després d'un pròleg musical, pronuncia un discurs el president de l'Associació Sr. Francesc de Paula Franquesa. Al discurs inaugural segueix un enfilall de poesies, algunes al·lusives a Cervantes, d'altres a la inauguració de la Societat, escrites en llengua catalana i castellana.

El primer i principal objectiu de l'Associació és la celebració d'un Certamen Literari anual, a l'època de les fires. La ciutat viu aquests moments i es prepara pel primer Certamen Literari que tindrà lloc el mateix 1872. Surten premis de tots cantons, inclús el Jurat, veient la qualitat i quantitat d'obres presentades, ofereix un premi extraordinari a la millor composició poètica, sigui catalana o castellana.

El dia 1 de novembre, diada de Tots Sants, tindria lloc al Teatre Principal l'acte solemne de lliurament de premis als autors guardonats, seguit, a imitació dels Jocs Florals de Barcelona, d'un sopar que se celebraria al restaurant del Ferrocarril o de l'Estació.

Els Certàmens, seguint les vicissituds del país, tenen alts i baixos. Pel seu caràcter conservador no van posar-se a l'altura del temps i així el 1902, coincidint amb els Jocs Florals «L'Enderroch», es realitzà l'últim. El volum corresponent ja no es va imprimir.

Arribem per tant, al final visible d'una institució i d'uns personatges, que moguts per un entusiasme romàntic, que col·laborà al renaixement de les lletres catalanes, i per un gran amor a Girona, foren protagonistes amb el seu esforç, d'un important ressorgiment socio-cultural. L'Associació Literària desapareixeria, però no el seu fruit. Sorgiran noves associacions, noves mentalitats, Girona cobrarà nova vida, es farà altre cop jove, a l'altura del temps. I així com ens diu Miquel de Palol, joves «inquiets i esbojarrats alhora, agrupats a les golfes d'un cinquè pis de la Rambla que havien batejat amb el nom una mica esquinçat de «El Paraigua», creen «L'Enderroch» revista quinzenal catalanista, política i literària. Durà poc, sols aparegueren vuit números. Un fet transcendental en mantindrà el record: els Jocs Florals de «L'Enderroch», que serviran de pont entre els Certàmens de l'Associació Literària i els Jocs Florals de Girona iniciats el 1903.

Heus aquí un breu esbòs del que fou l'Associació Literària gironina. Cal observar la importància de l'ambient per comprendre la seva aparició primer i la de la «Revista» després. L'Associació necessitava un mitjà d'expressió per dirigir-se als gironins de forma més habitual. Així neix i apareix el setembre de 1876 la «Revista de Literatura, Ciencias y Artes, órgano de la Asociación Literaria de Gerona», impresa als tallers de l'Hospici. Publicació mensual i bilingüe, encara que, com en d'altres publicacions

coetànies, predomini el castellà. La col·lecció completa és de dinou volums; cada volum equival a un any, menys el primer que va del setembre del 1876 al desembre del 1877. D'ací prové el desequilibri entre any i volum: dinou volums en vint anys. A partir de 1878 s'anomenarà «Revista de Gerona» a seques.

La «Revista de Gerona», durant els seus vint anys de publicació, ens ofereix, com a òrgan difusor de l'esmentada Associació, un estimable conjunt de treballs en els quals veiem reflectit l'esperit, els somnis i les inquietuds dels seus components. El seu interès no radica tan sols en la publicació de treballs, articles i poesies sinó que s'amplia als aspectes socials de la vida ciutadana que podem resseguir a la seva secció de notícies.

El primer número de la Revista s'inicià amb un article a primera pàgina signat per Manuel Viñas, primer director de la revista. Donada la importància que té, per tal de conèixer quin fou el pensament capital, transcriurem alguns dels seus paràgrafs: «Dar á Gerona nuevos títulos de gloria, poner de manifiesto sus grandezas unir en una palabra, sus días actuales con los que ya pasaron, tal es el pensamiento capital que se propone la Revista, y que Dios mediante, confía llevar á cabo».

«...Este periódico debe servir, pues, de enlace mútuo à todos los amantes de la literatura, de las ciencias y de las artes que se albergan en la provincia. No siempre es fácil á nuestros queridísimos conciudadanos el comunicarse entre sí el hacerse partícipes de sus juicios, el corregirse fraternalmente en los conceptos dudosos, y por decirlo de una vez el asociarse para llevar á feliz término empresas literarias ó científicas de gran valía; la Revista adelantándose a sus compatriotas ó poniéndose en relación con los mismos, les abrirá el camino y les señalará el campo de sus trabajos concertados. De esta suerte, lo que aisladamente tal vez moriría por falta de estímulo ó de medios suficientes de vida, la gozará y muy próspera, dado à conocer en las columnas del periódico...».

Per mitjà de la Revista, l'Associació s'incorpora d'una manera sistemàtica en el cercle socio-cultural de la vida gironina. Aglutinarà treballs de molt diversa procedència, importància i transcendència.

En aquest aspecte cal reconèixer la gran aportació a la investigació històrica i arqueològica. L'Associació Literària va atorgar molta importància a l'estudi i cultiu de la història. Els mateixos Certàmens literaris l'afavorien. Les aportacions de Girbal, Grahit, Botet i Sisó, Ametller, Pujol i Camps, Fidel Fita, etc. són molt valuoses. Entre altres podem destacar la «Introducción de la imprenta en Gerona» i «Tipógrafos y bibliópolas gerundenses» d'Enric Claudi Girbal; els treballs i investigacions sobre els Setges de Girona de Grahit; estudis numismà-

tics de Botet i Sisó i Pujol i Camps; estudis filològics de Gifre; investigacions arqueològiques de Botet, Pujol, Francesc Vinyes, etc...

La llegenda, versió popular de la història, sempre tenyida d'un gran dramatisme i religiositat amb aparicions fantasmagòriques, va tenir gran acollida a les pàgines de la Revista. «El gorch negre» i «El castillo de Montsoliu» de Joan-Baptista Ferrer; «La caja encantada» de Narcís Viñas; «Las alojias del Lago de Bañolas» de Alsius i Torrent; «El Bruel de Castelló d'Am-puries» d'Estanislau Vayreda...

Quant a Ciències Naturals cal no oblidar els estudis geològics i geogràfics fets per Alsius i Torrent, Manuel de Chia i Josep Pascual i Prats. Interessants els treballs sobre la Phyloxera, que varen anar apareixent en diversos números, signats per Heras de Puig, Pau Oliver, Gou i Solà i Pascual i Prats.

La part purament literària tenia un lloc més secundari. Hi col·laboraren molts poetes. Alguns assidus, altres «lletraferits», que publicaren una o dues poesies en moments d'eufòria sentimental o de condol per la pèrdua d'un ésser estimat. Tot això no pot comportar un menyspreu o una negligència a l'hora de la lectura i estudi de la Revista, ja que junt amb —posem per cas— Enric Claudi Girbal, el conegut «Trovador de l'Onyar», hi col·laboren Jacint Verdaguer, Angel Guimerà, Apelles Mestres...

L'anarquia gramatical que patia el català, fa que Botet i Sisó, des de les pàgines de «La Re-

naixensa», sensibilitzi l'opinió pública demanant la col·laboració d'estudiosos i fins i tot la creació d'un premi en els Jocs Florals. La Revista acull aquesta problemàtica i així sorgeixen estudis lingüístics i gramaticals, signats per Pujol i Camps, Pagès i Prats, Enric Claudi Girbal i Candi Piferrer.

Completen les pàgines de la Revista una sèrie de traduccions, articles i narracions curtes.

Hem fet un breu esbós o preludi del que fou la Revista de Girona, dirigida, quasi des del principi, per l'incansable Enric Claudi Girbal. La Revista, podríem dir, patirà l'agonia del seu director: desapareix el desembre de 1895. Girbal mor un mes més tard.

A causa de la limitació d'espai que ha d'ocupar aquest treball, no puc esplaïar-me en consideracions molt importants que ens ajudarien a comprendre i entendre aquest món entusiasta i jove d'uns gironins que ho volien tot i ho cercaven tot per la seva estimada ciutat, potser per fer-la menys grisa i més riallera.

Degut al reduït espai que ha d'ocupar aquest treball no puc esplaïar-me en consideracions molt importants que ens ajudarien a comprendre i entendre aquest món entusiasta i jove d'uns gironins que ho volien tot i ho cercaven tot per la seva estimada ciutat, potser per fer-la menys grisa i més riallera.

Agost del 1976